

Садржај

5. МИГРАНТСКО СТАНОВНИШТВО	98
5.1. Улога миграција у смањењу броја становника Србије 2002–2011.....	100
5.2. Аутохтоно и мигрантско становништво	102
5.3. Мигрантско становништво према пореклу.....	106
5.4. Мигрантско становништво према времену досељења	108
5.5. Становништво досељено у међупописном периоду 2002–2011.	109
5.5.1. Структура досељених према старости и полу	112
5.5.2. Етничка структура досељених	117
5.5.3. Структура досељених према образовању и економској активности	119
5.5.4. Структура досељених према држављанству.....	124

Др Владимир Никитовић
Мр Јелена Предојевић-Деспић
Мр Иван Маринковић

5. Мигрантско становништво

Обим и структуру миграција односно мигрантске популације далеко је теже поуздано оценити у поређењу са виталним компонентама развоја становништва, а то посебно важи за прекограничне миграције. Основни разлог је у непостојању довољно поузданих извора миграционих података, што добрим делом проистиче из саме природе ове компоненте. Покретљивост људи, у смислу промене места пребивалишта, знатно је сложеније пратити у односу на догађаје рођења и смрти, као и због тога што не постоји јединствена и конзистентна дефиниција како у временском, тако и у просторном домену. Дефиниција мигранта односно миграције није стабилна током времена ни у оквирима једне државе нити је у одређеном тренутку уједначена између земаља, често из практично неизбежних разлога. Према мишљењу Синглтона (Singleton, 2009), веома је тешко постићи међународну упоредивост статистике о спољним миграцијама, јер различите институције (чак и у оквиру исте државе) често користе различите концепте и дефиниције и/или различите методе и системе за производњу миграционих података. Један од првих корака Европске уније у одговору на овај изазов било је доношење Уредбе 862/2007 Европског парламента и савета којом се дефинишу дугорочне међународне миграције (у трајању од најмање 12 месеци).³⁰ Такође, бројни скорашњи пројекти (THESIM, Prominstat, Clandestino, MMWD, SEEMIG и др.), финансирани од стране ЕУ кроз шести и седми оквирни програм за истраживање, реализовани су ради унапређења поузданости миграционих података и њихове међународне упоредивости, а одатле и успешнијег спровођења миграционе политике у европским државама од микро до макро нивоа. С обзиром на сложеност до сада препознатих ограничења током реализације ових пројеката, остаје тек да се види какав ће бити домет њихових резултата (Kraler, Reichel, 2012; Gardos, Godri, 2014).

---

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007R0862>

Друго питање које се тиче упоредивости података произилази из временског концепта на којем се базира миграциона статистика. Један концепт (попис, регистар и сл.) подразумева број лица која су директно или индиректно искусила миграциони догађај (мигранти или потомци миграната) и живе на некој територији *у одређеном тренутку*. Други концепт (статистика миграционих токова) разматра број миграната или миграционих догађаја (процедура везаних за миграције)³¹ *у одређеном периоду*. Оба концепта имају предности и недостатке, па се препоручује да се користе у комбинацији како би се добила објективнија слика о миграционој компоненти (UN, 2011). Унутрашње миграције у Србији се могу сагледати по оба основа (пописни пресек и токови), док у случају прекограничних (спољних) миграција то важи само за стране држављане. С обзиром на то да не постоје довољно ефикасни законодавни механизми који би приморали грађане Србије да одјаве своје пребивалиште када имају намеру да дуже бораве у иностранству,³² званична статистика миграционих токова практично не покрива прекограничне миграције српских држављана. Из тог разлога, њих је могуће пратити једино кроз попис становништва. Но, поређења пописних података са имиграционим статистикама дестинационих земаља наших држављана (енг. *mirror statistics*) указују на то да је Попис 2002. године, а нарочито Попис 2011. значајно потценио број емиграната из Србије (ISS, 2013). С друге стране, попис је најпоузданије средство за проверу квалитета текуће статистике унутрашњих миграција односно имиграције страних држављана с обзиром на то да Република Србија још увек нема централни регистар становништва.

Посебно питање у случају обухвата миграната у Србији јесу промене државне границе које су се одиграле у претходне две деценије. Дошло је до промене типа миграција, од унутрашњих ка спољним, када је реч о новоформираним државама на простору некадашње СФРЈ, те до промена у текућој статистици миграционих токова заснованој на промени пребивалишта, што компликује упоредивост са пописним резултатима. Нарочит изазов, проузрокован променама државне границе, представља поређење пописних резултата о емиграцији са миграционим статистикама најважнијих дестинационих земаља наших држављана (Kurpiszewski et al, 2012), што је битан метод приликом оцене обима емиграције односно броја емиграната из Србије, будући да попис нема инструменте којима би адекватно минимизирао стопу необухвата те популације.

Коначно, битно ограничење пописа са аспекта природе миграционог феномена јесте дуг период између sukcesивних пописних датума. Наиме, ова најмасовнија статистичка акција се у Србији, због висине трошкова, спроводи једном у десет година, што је случај у већини земаља које спровode традиционални попис целе популације. Међутим, процену миграционог биланса код нас, од нивоа општина и градова па до нивоа државе, могуће је добити једино на основу резултата пописа и статистике виталних догађаја. Иако нето миграција односно број нето миграната представља изведени показатељ, тј. не односи се на стварне људе, за разлику од догађаја рођења и смрти (Rogers, 1990), процена миграционог

---

³¹ Треба имати у виду да се број процедура (радне или боравишне дозволе) не поклапа увек са бројем миграционих догађаја или миграната.

³² Мисли се на боравак у иностранству у трајању од најмање 12 месеци у складу са пописном дефиницијом односно дефиницијом дугорочних миграција ЕУ у оквиру Уредбе Европске комисије број 862/2007.

биланса, као суме имиграције и емиграције, неопходна је како бисмо оценили утицај ове компоненте на промене у обиму и структурама становништва. Стога анализе пописних резултата о миграцијама у Србији имају посебан значај.

5.1. Улога миграција у смањењу броја становника Србије 2002–2011.

Након интензивних принудних миграција током 1990-их, територија данашње Србије представља типично емиграционо подручје (Nikitović, 2013). Пре него што се помоћу тзв. витално-статистичког метода оцени нето миграциони биланс у међупописном периоду 2002–2011, у обзир треба узети две битне разлике између ова два пописа, јер њихов утицај, осим што се може проценити, макар и грубо, није занемарљив. Прва је методолошке природе и односи се на различит третман интерно расељених лица (ИРЛ) са Косова и Метохије. То је битно имајући у виду да се под укупним становништвом Републике Србије у оба пописа подразумевала популација настањена на територији државе која не укључује јужну покрајину, будући да у њој није било услова за спровођење пописа. Друга разлика изазвана је бојкотом Пописа 2011. од стране становништва албанске националности у општинама на југу Србије.

У основи, исти методолошки поступак, у складу са међународним препорукама, примењен је у пописима 2002. и 2011. када је реч о српским држављанима који бораве изван граница државе најмање 12 месеци, будући да та лица нису укључена у укупно становништво Републике Србије. Сматра се да разлика између ова два пописа у концепту по којем се третира место становања (стално наспрам уобичајеног), о чему се детаљније говори у другом поглављу студије, осим што је тешко измерљива, не утиче значајније на упоредивост пописних резултата са аспекта броја лица која су искључена из уобичајеног становништва у земљи. Међутим, концепт примењен у Попису 2011. подразумевао је укључивање популације ИРЛ у укупно становништво у земљи, што није био случај у Попису 2002, када ова лица „нису била исказана као стални становници, јер су у насељу пописа пописана као привремено присутна лица, с обзиром на то да већ имају пребивалиште на подручју Косова и Метохије“ (Републички завод за статистику, 2005: 7). Стога се овај фактор мора узети у обзир приликом поређења укупног броја становника између Пописа 2002. и 2011.

С обзиром на то да популација ИРЛ није посебно исказана у укупном становништву Србије обухваћеном Пописом 2011, једина тренутно доступна процена њене величине заснива се на регистру ИРЛ, који одржава Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије (КИРС). Процена од око 210 хиљада расељених у 2011. заснована је на Регистрацији ИРЛ још из 2000. године, када их је регистровано око 187 хиљада (КИРС, 2014), па је питање њене ажурности отворено. Други разлог због којег се процена ИРЛ, према регистру КИРС-а, не може једноставно узети као замена за непознат обим ове популације, према Попису 2011, јесте методолошки, јер регистар КИРС-а није заснован на концепту уобичајеног становништва (лица која уобичајено бораве или имају намеру да бораве у неком месту најмање 12 месеци). Овоме треба додати и могућност непријављивања статуса расељене особе од стране одређеног броја анкетираних у попису. Имајући све у виду, величина популације ИРЛ, према

Попису 2011, највероватније је значајно мања од 210 хиљада. Као врло груба процена доње границе непознате пописне величине може се узети број од 100 хиљада ИРЛ, односно половина процењене вредности према регистру КИРС-а.

Фактор бојкота становништва албанске националности коригује међупописно смањење укупног становништва Републике Србије у супротном смеру за око 58 хиљада. У питању је процена заснована на резултатима Пописа 2002. године, али је вероватно мање груба у односу на претходну, јер се не говори о потпуно мигрантској популацији као у случају ИРЛ.

Коначно, када се од званично регистрованог међупописног смањења укупног броја становника Републике Србије (око 311 хиљада) одбије негативан природни прираштај (око 297 хиљада), остаје негативан миграциони биланс од скоро 14 хиљада у периоду 2002–2011. године.³³ Корекцијом ове вредности наведеним факторима, који ограничавају упоредивост два пописа, произлази да је Република Србија, због негативног миграционог биланса са светом, изгубила најмање 56 хиљада становника или просечно скоро 6 хиљада годишње између 2002. и 2011. Но, ако се непознати број ИРЛ у Попису 2011. налази негде у средини између претпостављене доње границе и максималне вредности према регистру КИРС-а, онда је тај губитак већи бар за око 50 – 55 хиљада, што даје просечан годишњи негативан салдо од око 11 хиљада становника. У прилог оваквој оцени иду и анализе миграционих токова на бази статистика главних земаља дестинације српских држављана. Груба процена просечне годишње нето емиграције у Србији, према две недавне студије, износи око 15 хиљада лица у периоду 2008–2011. године (Kupiszewski et al, 2012; ISS, 2013). Могуће је да би процена овог типа у читавом међупописном интервалу показала нешто мањи годишњи губитак, јер се прва половина периода одликује бољим економским показатељима, а друга се поклапа са периодом укидања виза за држављане Републике Србије ка најпопуларнијим европским дестинацијама. Но, расположиви показатељи не дозвољавају испитивање такве претпоставке.

Услед претходно образложене непотпуне упоредивости резултата Пописа 2002. и 2011. године, није могуће дати прецизну оцену утицаја миграција на промену броја становника Републике Србије у међупописном раздобљу. Но, може се рећи да је просечна годишња нето емиграција највероватније била у распону од 6 до 11 хиљада миграната.³⁴ Следствено томе, највећа је вероватноћа да се број становника Републике Србије смањило између два пописа за најмање 367, а највише 422 хиљаде лица, чему је миграциона компонента допринела између 15% и 26%, имајући у виду да се поузданост текуће статистике виталних догађаја може узети као реална претпоставка.

Резултати контроле обухвата Пописа 2011. показују да је укупно становништво Републике Србије прецењено за око 1,5%, при чему је, са поузданошћу од 95%, број више пописаних

---

³³ Детаљни подаци налазе се у табели 2.2-2 у другом поглављу ове студије.

³⁴ Ако би се у овај прорачун укључила и наведена оцена добијена на основу поређења пописних резултата са статистикама дестинационих држава (енг. *mirror statistics*), по којој је најновији попис потценио број емиграната значајније од претходног, међупописни миграциони губитак био би још већи. Но, покушај квантификације тог фактора превазилази оквире ове студије.

лица између 55 и 158 хиљада (Републички завод за статистику, 2013: 25). То је први пут од 1953, од када се врши контрола обухвата, да је пописани број становника прецењен а не потцењен. С обзиром на то да је у Попису 2002. констатован готово идентичан ниво грешке али супротног смера (иста методологија контроле као и 2011), односно да је број прецењених у Попису 2011. практично анулиран бројем потцењених у Попису 2002, очито је да нема основа за укључење овог фактора у оцену међупописне промене броја становника Републике Србије у раздобљу 2002–2011.

5.2. Аутохтоно и мигрантско становништво

Када је реч о миграторним карактеристикама укупног становништва Србије,³⁵ почев од Пописа 2002, анализа миграната своди се на досељене, па ће се ови термини користити као синоними у даљем тексту. У Србији је попис становништва свакако најбољи извор података о досељеном становништву, јер поред поузданих података о обиму, пружа и највише информација о структурама досељених.

Табела 5.2-1 разврстава укупно становништво Србије на две групе – оне који се никад нису селили из свог родног места (аутохтони) и оне који имају барем једно такво искуство (мигранти). Приказана су два последња пописна пресека односно промене у величини и уделу обе групе у укупној популацији по регионима. Дугорочан тренд снижавања нивоа рађања, као главни узрочник популационог старења у Србији, најдиректније је погодио управо обим мигрантског становништва. Окосницу миграционих токова, по правилу, чине млађи средовечни (20–39 година), што потврђује и старост „просечног“ мигранта у Србији (30,9 година), која је у периоду 2002–2011. била нижа за 11,3 године од старости „просечног“ становника државе према Попису 2011. Између два пописа, број и удео млађих средовечних се смањило, јер су у овај старосни контингент ушле генерације мање по обиму од претходних. Смањење миграционо најактивнијег контингента укупне популације може се сматрати основним демографским фактором смањења обима мигрантског становништва у земљи, које је било готово двоструко веће од пада популације аутохтоних између 2002. и 2011. Свакако да постоји и фактор смањене покретљивости становништва услед неповољног утицаја економских чинилаца, али то није предмет ове студије.

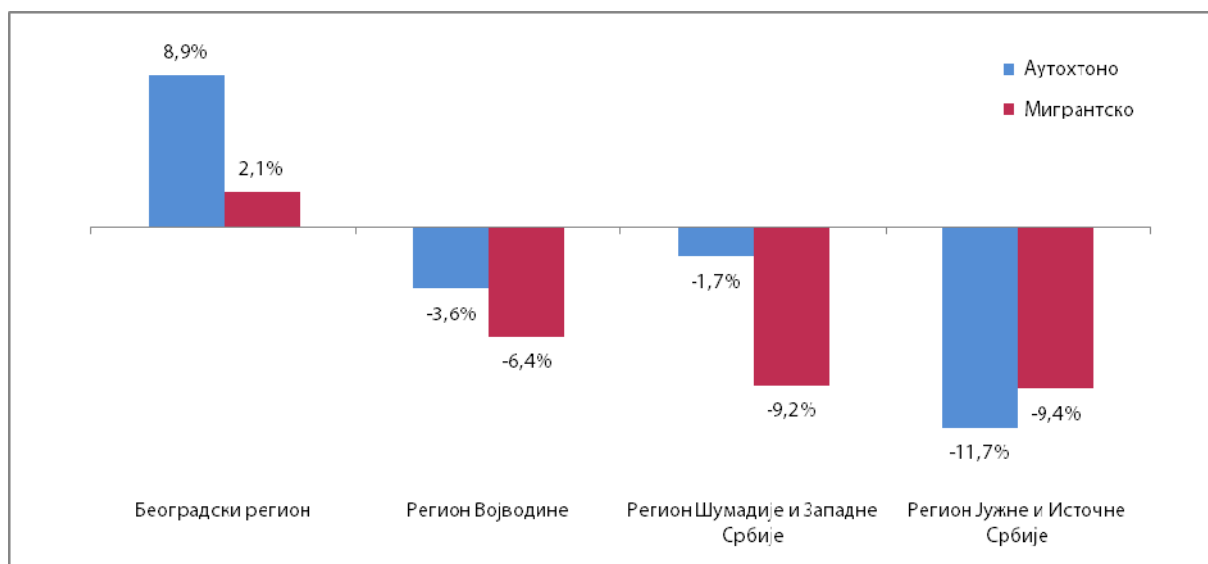
³⁵ Детаљно објашњење пописне методологије у вези са овим обележјима видети у одељку 1.4.3 у уводном поглављу студије.

Табела 5.2-1. Аутохтоно и мигрантско становништво по регионима, пописи 2002. и 2011.

Регион	Године пописа / међупописни период	Укупно становништво	Аутохтоно		Мигрантско	
			укупно	удео (%)	укупно	удео (%)
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	2002	7 498 001	4 065 776	54,2	3 432 225	45,8
	2011	7 186 862	3 949 797	55,0	3 237 065	45,0
	Промена 2002–2011	-311 139	-115 979		-195 160	
Београдски регион	2002	1 576 124	734 340	46,6	841 784	53,4
	2011	1 659 440	799 649	48,2	859 791	51,8
	Промена 2002–2011	83 316	65 309		18 007	
Регион Војводине	2002	2 031 992	1 078 799	53,1	953 193	46,9
	2011	1 931 809	1 039 953	53,8	891 856	46,2
	Промена 2002–2011	-100 183	-38 846		-61 337	
Регион Шумадије и Западне Србије	2002	2 136 881	1 211 695	56,7	925 186	43,3
	2011	2 031 697	1 191 520	58,6	840 177	41,4
	Промена 2002–2011	-105 184	-20 175		-85 009	
Регион Јужне и Источне Србије	2002	1 753 004	1 040 942	59,4	712 062	40,6
	2011	1 563 916	918 675	58,7	645 241	41,3
	Промена 2002–2011	-189 088	-122 267		-66 821	
Регион Косово и Метохија		...	...	...	...	...

За разлику од друге половине 20. века, када је обим и удео мигрантског становништва у Србији растао, нарочито у Београдском и два јужна региона, услед пораста броја млађих средовечних и интензивне деаграризације и индустријализације државе (Стевановић, 2006), у првој деценији 21. века регистрован је пад удела селидбеног становништва у земљи. Разлози су преваходно у депопулацији и старењу становништва, који су у Попису 2002. били „прикривени“ великим таласима принудне имиграције из 1990-их. Попис 2011. је показао колико се у међувремену интензитет негативног природног прираштаја и старења становништва Републике Србије појачао, јер је чак и у Београдском региону, који је једини забележио позитиван миграциони биланс између 2002. и 2011, удео досељених опао. С друге стране, једини регион у ком је упркос смањењу обима мигрантске популације забележен пораст њеног удела је Регион Јужне и Источне Србије. Разлог је у још већем смањењу обима аутохтоне популације (графикон 5.2-1) с обзиром на то да у односу на остале регионе у овоме најдуже траје период ниских репродуктивних норми и исељавања, што га чини најстаријим регионом, с највећим уделом старих лица.

Графикон 5.2-1. Релативна промена величине аутохтоног и мигрантског становништва по регионима, пописи 2002. и 2011.

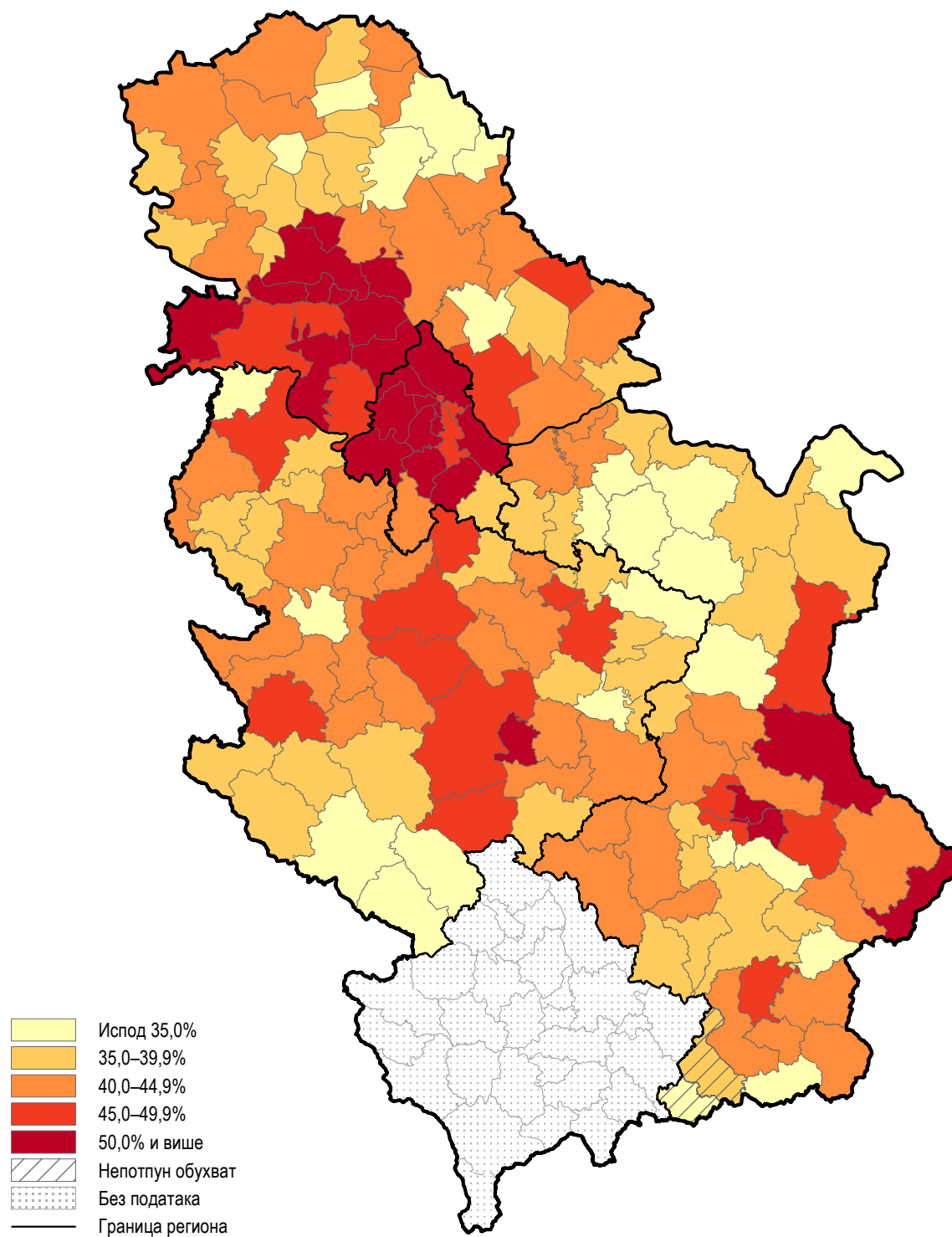
У погледу удела аутохтоног и мигрантског становништва, постоји изражена поларизација на нивоу општина/града Србије (карта 5.2-1). Веома висок удео аутохтоног становништва одликује општине са поодмаклим процесом депопулације услед дуготрајно ниског фертилитета и иселјавања. То су углавном општине у Региону Јужне и Источне Србије, попут Жагубице (81,0%) и Дољевца (67,0%), и у Региону Војводине, прецизније у Банату, попут Ковачице (74,3%) и Новог Бечеја (69,5%). Међутим, висок удео аутохтоних имају и општине које и даље одликује висок ниво рађања, а одатле и висок удео младих. Стога су у самом врху Сјеница (74,1%) и Нови Пазар (72,4%).

Свега 26 од 168 општина у Републици Србији одликује 50 или више процената досељених према Попису 2011. То су првенствено општине у најгушће насељеном делу државе, распрострањене на територији два највећа града (Београд и Нови Сад), које одликује најјачи прилив миграната из остатка земље, али и највеће учешће избеглих лица. Предњаче са преко 60% Сремски Карловци (61,1%) и Град Нови Сад (60,4%), а одмах за њима су општине Града Београда изван најужег градског језгра, које нису имале препреке за територијално ширење своје стамбене зоне (Гроцка, Барајево, Сурчин, Палилула, Нови Београд, Чукарица), те општине Инђија, Стара Пазова и Шид. У групи општина са већинском популацијом досељених јесу и оне са доминантно туристичком функцијом (Врњачка и Нишка Бања).

Ако се изузму две од четири новоформиране општине Града Ниша (Медијана и Пантелеј), све остале чија су средишта развијенији регионални центри имају мање од 50% мигрантске популације с обзиром на то да се период интензивног досељавања у њихове центре завршио средином 1980-их година.

Карта 5.2-1. Удео мигрантског становништва у укупном становништву по општинама/градовима,
Попис 2011.

5.3. Мигрантско становништво према пореклу

Лица која од рођења не живе у свом месту становања у Попису 2011. су идентификована на основу одговора на питање о последњем пресељењу – насеље и општина претходног становања за пресељења унутар Републике Србије односно назив државе за досељења из иностранства. Сходно томе, могу се разликовати два типа миграција: унутрашње, које се односе на пресељења унутар Републике Србије, и спољне, које региструју досељења из иностранства. Према просторној дистанци у случају унутрашњих миграција, пописни резултати разликују пресељења између насеља у оквиру исте општине (локалне миграције), између општина исте области, као и између области, али не и између статистичких региона. Стога, анализа унутрашњих миграција у овој студији не пружа међурегионални аспект. У случају спољних миграција, пописни резултати праве разлику између досељених из бивших република СФРЈ и досељених из других земаља.

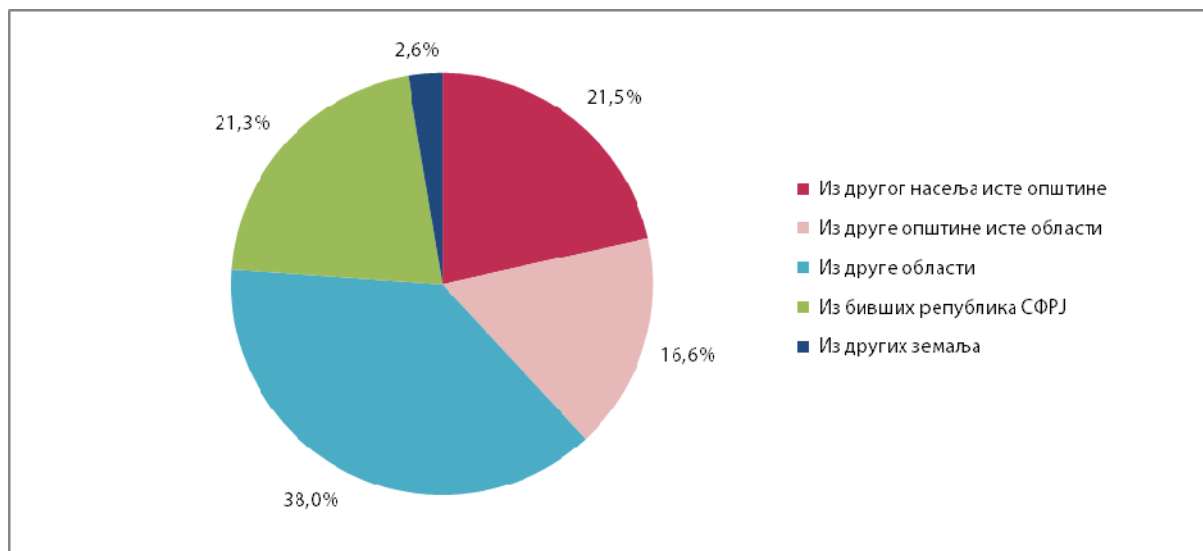
Попис 2011. је забележио да је барем једно пресељење током свог животног века доживело 3,2 милиона становника Републике Србије (45,0% укупног становништва), од којих је 2,5 милиона (76,1% миграната) учествовало у унутрашњим миграцијама (графикон 5.3-1). Половина регистрованог броја унутрашњих пресељења резултат је досељења у друго насеље исте општине (697 хиљада), односно у другу општину исте области (536 хиљада). Друга половина односи се на пресељења између различитих области (1,2 милиона). Ако се у анализу унутрашњих миграција према дистанци пресељења укључи и тип насеља, уочава се да је број досељених у градска насеља (1,5 милиона) значајно већи од броја досељених у остала насеља (950 хиљада). Како се дистанца мигрирања повећава, тако се смањује удео пресељења у остала насеља, односно повећава ка градским. Већина пресељења локалног типа у Србији одвија се ка неградским подручјима (57%), док је код међуобласних то случај тек у нешто више од четвртине регистрованих пресељења. С обзиром на то да су ови резултати слични налазима ранијих пописа, потврђује се значај миграција усмерених према општинским, а нарочито регионалним центрима (Стевановић, 2006: 76-78).

У регионима Шумадије и западне Србије односно јужне и источне Србије, у којима је удео мигрантског у укупном становништву најмањи (око 40%), скоро 90% евидентираних пресељења до тренутка спровођења Пописа 2011. одиграло се у оквиру земље. Од тога 40% односно 35% су била пресељења локалног типа у ова два региона, што је чинило око три четвртине свих локалних пресељења у оквиру Србије забележених Пописом 2011. С друге стране, Београдски регион и Регион Војводине одликују се знатно већим уделом становништва које се преселило из једне у другу област (75% односно 48%).

Регионалне разлике код унутрашњих миграција према пореклу и типу насеља су, такође, врло наглашене према Попису 2011. У Региону Шумадије и Западне Србије забележен је највећи удео лица досељених у неградска насеља, што је око половине свих унутрашњих миграција у овом региону односно 38% на нивоу целе земље. Миграције локалног типа чиниле су нешто више од половине унутрашњих миграција ка неградским подручјима у овом региону, односно скоро половину свих локалних пресељења у остала насеља на нивоу државе (46,5%). У погледу миграција ка градским срединама, предњачи Београдски регион, у

којем су оне представљале 77% свих унутрашњих пресељења, односно скоро 30% на нивоу целе земље. Међубласне миграције чиниле су чак 85% свих унутрашњих миграција ка градским насељима Београда, што је уједно и 42% на нивоу Републике Србије.

Графикон 5.3-1. Мигрантско становништво према пореклу, Република Србија, Попис 2011.

У садашње место становања у Србији, из иностранства се доселило 770 хиљада лица, што је, према Попису 2011, чинило 23,8% укупног мигрантског становништва у земљи. Највећи део ових лица, њих 688 хиљада, доселио се из неке од бивших република СФРЈ. Свега 82,5 хиљада досељених је пореклом из неке друге земље, што је 2,6% свих миграната у Србији. Већина досељених из иностранства (70%) живела је у градским насељима.

У Београдском и Региону Војводине, Пописом 2011. је регистрован знатно већи удео становништва досељеног из иностранства – 37% односно 32% од свих досељених, што је укупно 80% становништва Србије чије је претходно пребивалиште било у иностранству. У Војводини је пописано више од 300 хиљада лица пореклом из неке од бивших република СФРЈ, што представља 44% њиховог укупног броја у земљи, односно половину досељених из Хрватске односно Босне и Херцеговине. У Београдском региону је регистровано око 250 хиљада досељених из бивших република СФРЈ, или 36% њиховог броја у Србији. Највећи део досељених из других земаља, изван простора СФРЈ, такође је пописано у ова два региона (52 хиљаде), по 30% у сваком. На значајно учешће досељених пореклом ван граница Србије (нарочито из Босне и Херцеговине односно Хрватске) у два северна региона утицали су различити фактори. Поред добро познатих социоекономских фактора, структуре насеља и доминације урбаних регија у овом делу земље, значајну улогу имала је и колонизација после Другог светског рата, која је умногоме обликовала правац масовних избегличких кретања из Хрватске односно Босне и Херцеговине током 1990-их (Стевановић, 2006 : 76-78; Nikitović and Lukić, 2010).

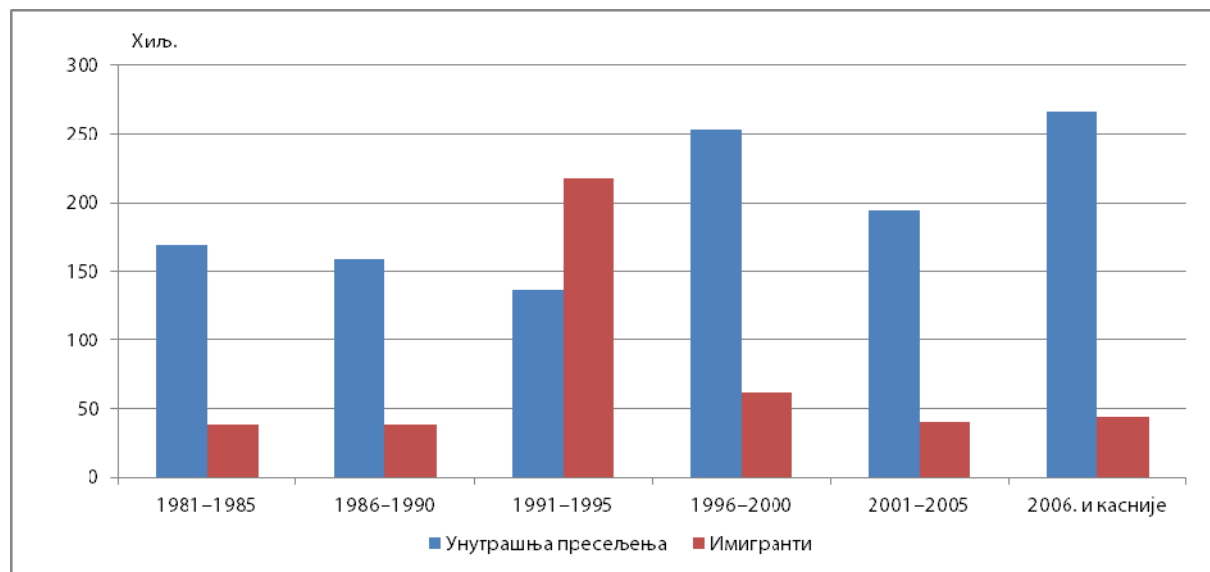
5.4. Мигрантско становништво према времену досељења

Временски аспект анализе мигрантског становништва регистрованог Пописом 2011. односи се на петогодишње интервале у периоду 1981–2011. (графикон 5.4-1). Основна одлика досељавања у овом периоду је да су, поред социоекономских, биле заступљене и принудне миграције, односно масован прилив избеглица са простора бивше СФРЈ и интерно расељених лица са Косова и Метохије.

Попис 2011. је показао да је 1,6 милиона лица променило место становања између 1981. и 2011. Најмањи обим миграција био је у периоду 1986–1990. (197 хиљада), а највећи између 1991. и 1995. године (354 хиљаде). Релативно посматрано, највећи удео досељених између 1981. и 2011. регистрован је у последњој деценији 20. века (41,3%). Највише досељених у целом посматраном периоду било је у Региону Војводине (29,8%), а најмање у Региону Јужне и Источне Србије (18,0%).

Унутрашње миграције представљале су 72,7% свих пресељења у периоду 1981–2011. Релативно висок удео досељених из иностранства (27,3%) објашњава се, пре свега, утицајем избегличких миграција током 1990-их. Готово две трећине досељених у периоду 1991–1995. представљају лица пореклом ван граница Републике Србије, што је директна последица ратова у бившој СФРЈ (графикон 5.4-1). Од тога, највећи број досељених био је из Хрватске односно Босне и Херцеговине. У мирnodопским условима, највећи број имиграната долази у Србију из Босне и Херцеговине односно Црне Горе.

Графикон 5.4-1. Мигрантско становништво према типу миграција (унутрашње/спољне) и времену досељења, Република Србија, Попис 2011.

Већи удео досељених регистрован је у градским (око три петине) него у осталим насељима током анализираних три деценије. Ипак, тај удео је смањен за око 12% у односу на период пре 1981, када су се два од три мигранта пресељавала у градове. Иако удвостручен у односу на период пре 1981, убедљиво најмањи проценат досељених у неградска насеља између 1981. и 2011. забележен је у Београдском региону. Регион Шумадије и Западне Србије је једини у којем је регистровано мање досељених у градским него у осталим насељима између 1981. и 2011, што представља преокрет у односу на раније периоде (табела 5.4-1).

Табела 5.4-1. Мигрантско становништво према времену досељења и типу насеља, по регионима, Попис 2011.

Тип насеља	Укупно	1980. и раније	1981–1985	1986–1990	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006. и касније
РЕПУБЛИКА СРБИЈА								
Свега	3 237 065	1 381 857	208 071	197 571	353 786	316 104	235 515	310 579
Градска (удео у %)	63,4	67,6	59,9	57,8	63,0	60,9	60,4	58,2
Остала (удео у %)	36,6	32,4	40,1	42,2	37,0	39,1	39,6	41,8
Београдски регион								
Свега	859 791	351 104	46 080	47 472	110 436	86 580	67 247	84 839
Градска (удео у %)	80,7	86,9	74,8	74,3	81,6	75,0	75,7	71,9
Остала (удео у %)	19,3	13,1	25,2	25,7	18,4	25,0	24,3	28,1
Регион Војводине								
Свега	891 856	361 503	50 559	48 567	130 672	84 959	70 619	98 231
Градска (удео у %)	61,4	64,1	59,0	57,3	58,3	57,8	62,9	60,8
Остала (удео у %)	38,6	35,9	41,0	42,7	41,7	42,2	37,1	39,2
Регион Шумадије и Западне Србије								
Свега	840 177	375 809	64 437	58 342	67 476	83 165	56 414	73 677
Градска (удео у %)	51,3	56,2	49,5	46,3	47,5	50,7	44,9	44,6
Остала (удео у %)	48,7	43,8	50,5	53,7	52,5	49,3	55,1	55,4
Регион Јужне и Источне Србије								
Свега	645 241	293 441	46 995	43 190	45 202	61 400	41 235	53 832
Градска (удео у %)	58,8	63,5	60,7	55,5	54,6	59,4	52,4	50,3
Остала (удео у %)	41,2	36,5	39,3	44,5	45,4	40,6	47,6	49,7
Регион Косово и Метохија								
Свега	...	...	...	...	...	...	...	...

5.5. Становништво досељено у међупописном периоду 2002–2011.

Досељени у последњем међупописном периоду 2002–2011. анализирани су детаљније. Место становања у том периоду је променило 453 хиљаде лица. Највише миграната забележено је у Војводини (31,2%), а најмање у Региону Јужне и Источне Србије (17,4%). Унутрашње миграције чиниле су чак 85,0% укупног обима миграција, при чему је удео пресељења у оквиру исте области (50,9%) био приближно једнак уделу међубласних

пресељења (49,1%). Највише досељених забележено је у општинама/градовима које гравитирају или су у саставу највећих градских центара у земљи (карта 5.5-1). Тако више од 10% укупног становништва општина које се, у целини или највећим својим делом, налазе на периферији Града Београда (Барајево, Сурчин, Гроцка, Обреновац, Сопот и Палилула) чине досељени у периоду после 2002. године. Град Нови Сад, као и суседне општине (Сремски Карловци и Беоцин), такође одликује двоцифрен удео досељених у истом периоду. Општина са највише досељених у укупном становништву на нивоу државе је Петроварадин (16,5%). Од општина/градова са ниским уделом досељених издвајају се Сјеница, Нова Варош, Жагубица (испод 3,5%). Може се констатовати да су најмање привлачне за досељавање општине на југу и истоку земље, а најпожељније одреднице, поред Београда и Новог Сада, већи градски центри, као и општине у Војводини.

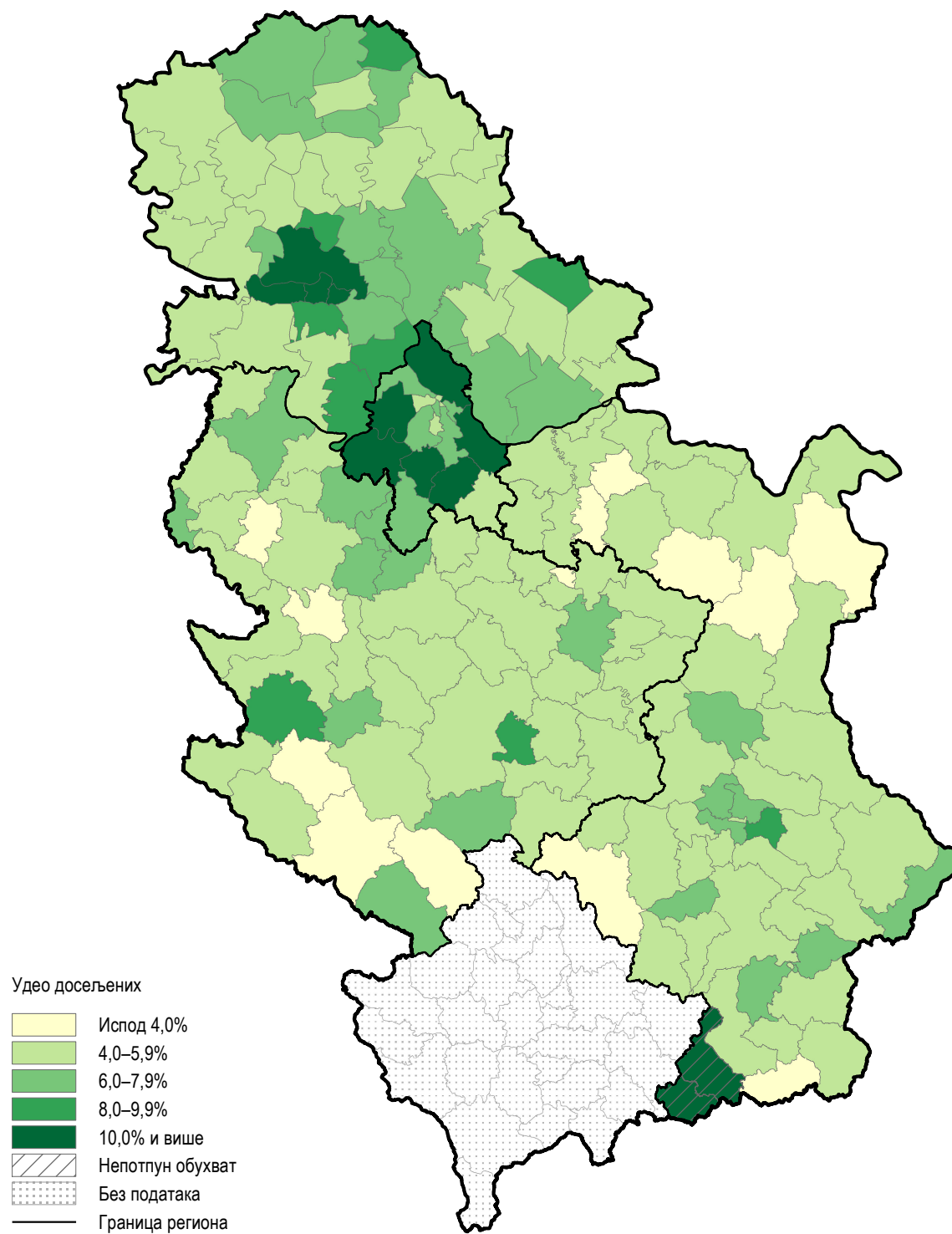
Од укупно 67 хиљада досељених из иностранства у Републику Србију после 2002, готово трећина је била из Босне и Херцеговине (31,0%). Од значајнијих исходишта имиграната издвајају се још Црна Гора (17,2%), Хрватска (9,1%) и Немачка (8,2%). Удео већи од 2,0% у укупном броју досељених из иностранства забележен је код имиграната из 12 земаља (табела 5.5-1). Поред европских држава, релативно значајно је досељавање из САД и Кине. На нивоу региона, досељени из Босне и Херцеговине не доминирају једино у Региону Јужне и Источне Србије, у којем се ниједна земља порекла имиграната посебно не издваја. Досељени из република бивше СФРЈ чине апсолутну већину досељених из иностранства у регионима Војводине (66,3%), Београда (62,8%), односно Шумадије и западне Србије (57,6%), али не и у Региону Јужне и Источне Србије (36,6%), који је убедљиво водећи по уделу досељених из држава ван граница бивше СФРЈ. Само из традиционалних земаља дестинације наших радника (Немачке, Аустрије, Швајцарске и Француске) забележено је скоро 30% од укупног броја досељених из иностранства у овом региону после 2002.

Табела 5.5-1. Становништво досељено из иностранства у периоду 2002–2011. према земљи порекла, по регионима, Попис 2011. (%)

Земља порекла	Република Србија	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Регион Косово и Метохија
Босна и Херцеговина	31,0	30,1	36,8	33,1	9,3	...
Црна Гора	17,2	23,4	12,0	17,2	11,8	...
Хрватска	9,1	6,6	15,7	4,5	5,2	...
Немачка	8,2	5,6	8,8	9,4	14,2	...
Македонија	3,2	2,8	1,9	2,8	10,3	...
Аустрија	2,6	1,6	2,2	3,0	7,3	...
Италија	2,5	2,0	1,4	3,3	7,3	...
Руска Федерација	2,5	3,4	1,2	2,9	2,1	...
Швајцарска	2,3	1,2	1,8	4,3	4,4	...
САД	2,2	3,0	1,8	1,5	1,7	...
Француска	2,2	1,9	1,1	3,7	3,9	...
Кина	2,1	2,4	1,7	1,7	3,5	...
Остале државе	14,8	16,1	13,6	12,6	19,1	...

Напомена: Приказане су земље из којих је удео имиграната на нивоу Републике већи од 2%.

Карта 5.5-1. Удео досељених у периоду 2002–2011. у укупном становништву, по општинама/градовима, Попис 2011.

5.5.1. Структура досељених према старости и полу

Структура становништва према старости и полу пружа основну слику демографског потенцијала једне популације. Према Попису 2011. у Републици Србији је регистровано 453 хиљаде досељених после 2002, што је 14,0% укупног мигрантског односно 6,3% укупног становништва у земљи.

У Србији, женско становништво традиционално више учествује у миграцијама у односу на мушко (Стевановић, 2006: 85–88), што је показао и Попис 2011. У контингенту досељених после 2002, жене чине 60,3%. У унутрашњим миграцијама, од укупно 385 хиљада досељених, 61,5% биле су жене. Очекивано, најизраженија диспропорција између полова је забележена код унутрашњих миграција локалног типа, у којима су жене представљале скоро две трећине миграната. С повећањем просторне дистанце њихово учешће се смањивало. Најмања разлика између полова односи се на становништво досељено из других земаља, у којем жене чине 53,5% (табела 5.5-2).

У Београдском региону и Региону Војводине је регистровано 58,9% од укупног броја лица у земљи која су променила место становања после 2002. Учешће жена у мигрантској популацији у ова два региона је нешто ниже у односу на просек земље (56,8%, односно 58,1%). Међутим, у остала два региона, разлике по полу су знатно веће. Међу најважнијим разлозима је ниска заступљеност локалних миграција (у Београдском региону мање од 9%), у којима жене традиционално знатно више учествују. Имиграција становништва из иностранства, у којој је полна структура равномернија, знатно је наглашенија у Београдском региону, у који се доселило 36,9% укупно досељених из других земаља. Специфичности насељске структуре општина у два северна региона, које се састоје од мањег броја популационо већих насеља у односу на општине у два јужна региона, представљају један од значајних разлога мање наглашених разлика у полној селективности миграната (Стевановић, 2006: 85-88).

Табела 5.5-2. Становништво досељено у периоду 2002–2011. према пореклу и полу, Република Србија, Попис 2011.

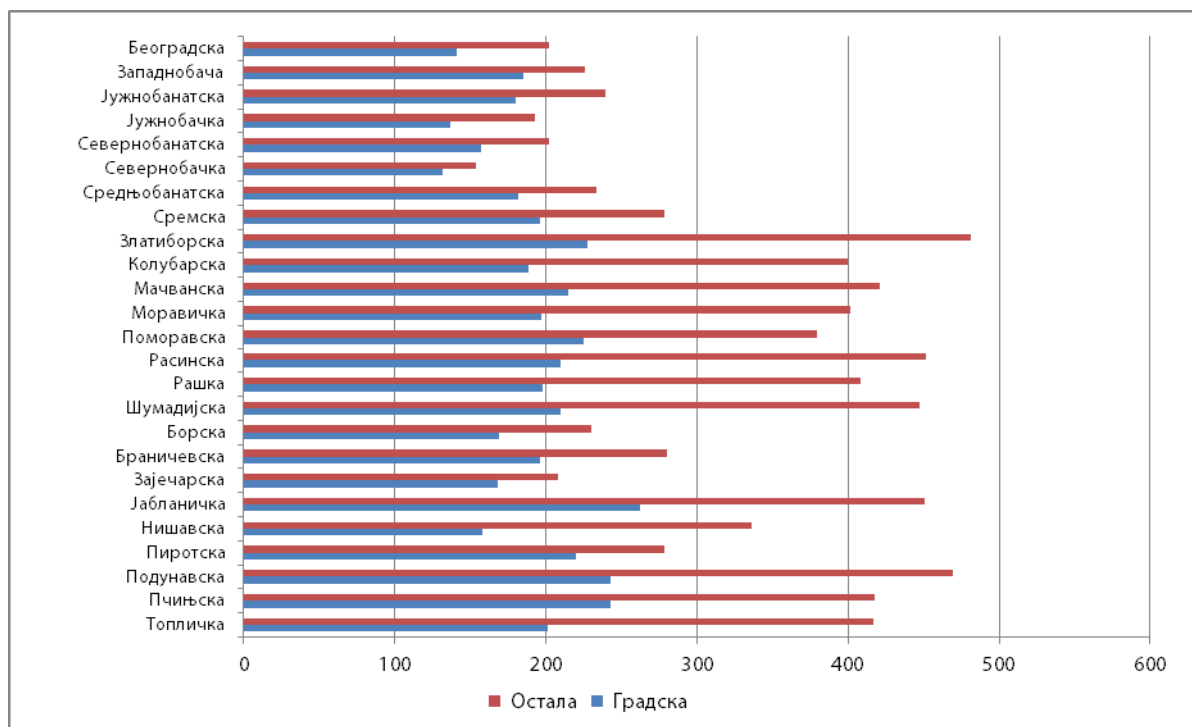
Пол	Укупно	Досељено из Републике Србије				Досељено из иностранства	Непознато
		свега	из исте области		из друге области		
			из другог насеља исте општине	из друге општине			
Укупно	453 240	385 392	108 961	87 037	189 394	67 613	235
Мушки	179 793	148 240	38 018	32 869	77 353	31 470	83
Женски	273 447	237 152	70 943	54 168	112 041	36 143	152
Полна структура (%)							
Мушки	39,7	38,5	34,9	37,8	40,8	46,5	35,3
Женски	60,3	61,5	65,1	62,2	59,2	53,5	64,7

Регионалне разлике су још уочљивије када се полна структура мигрантског становништва досељеног после 2002. анализира према типу насеља. Удео женског становништва досељеног у неградска насеља значајно је већи у Региону Јужне и Источне Србије, а нарочито у Региону Шумадије и Западне Србије. У појединим областима њихов удео достиже чак 70% укупног досељеног становништва. Разлике по типу насеља и полу су још наглашеније код становништва старости 20–34 године, које у највећој мери учествује у миграционим кретањима (графикон 5.5-1). У појединим областима жене у овом животном добу чине и више од 80% свих миграната у неградским насељима. То указује на изузетно слабу просторну покретљивост мушког становништва неградских насеља, нарочито у два поменута региона.

Половину од укупног броја миграната у Србији који су променили место становања после 2002. чинило је најпокретљивије становништво, тј. лица старости 15–34 године у време досељења. Најмлађих миграната (0–14 година) било је 17,5%, а најстаријих (60 или више година) 9,5%. Најмлађи и најстарији су учествовали нешто мање у унутрашњим миграцијама него у досељењима из иностранства (16,6% према 22,1% и 8,9% према 13,4%). Такође, свако треће лице досељено из држава које нису биле део СФРЈ (33,9%) млађе је од 15 година, док је удео ове старосне групе у унутрашњим миграцијама упола мањи (16,6%). С друге стране, мигранти старости 15–34 године заступљенији су у унутрашњим миграцијама (51,5%) него у досељењима из иностранства (40,5%). Може се закључити да са порастом дистанце мигрирања опада учешће ове старосне групе: 51,5% у унутрашњим пресељењима, 47,4% код досељених из бивших република СФРЈ и 29,4% међу досељенима из осталих земаља.

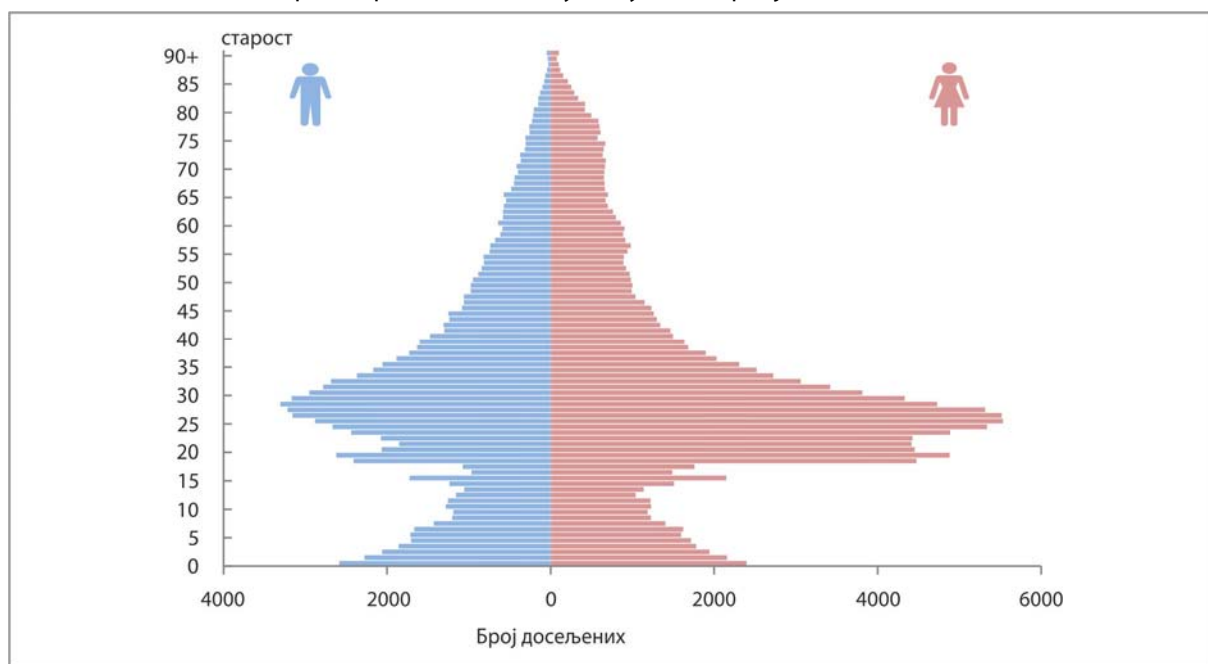
Графикон 5.5-1. Стопа феминитета (мушко = 100) досељених (старости 20–34 год. у време пресељења) у периоду 2002–2011. према типу насеља, по областима, Попис 2011.

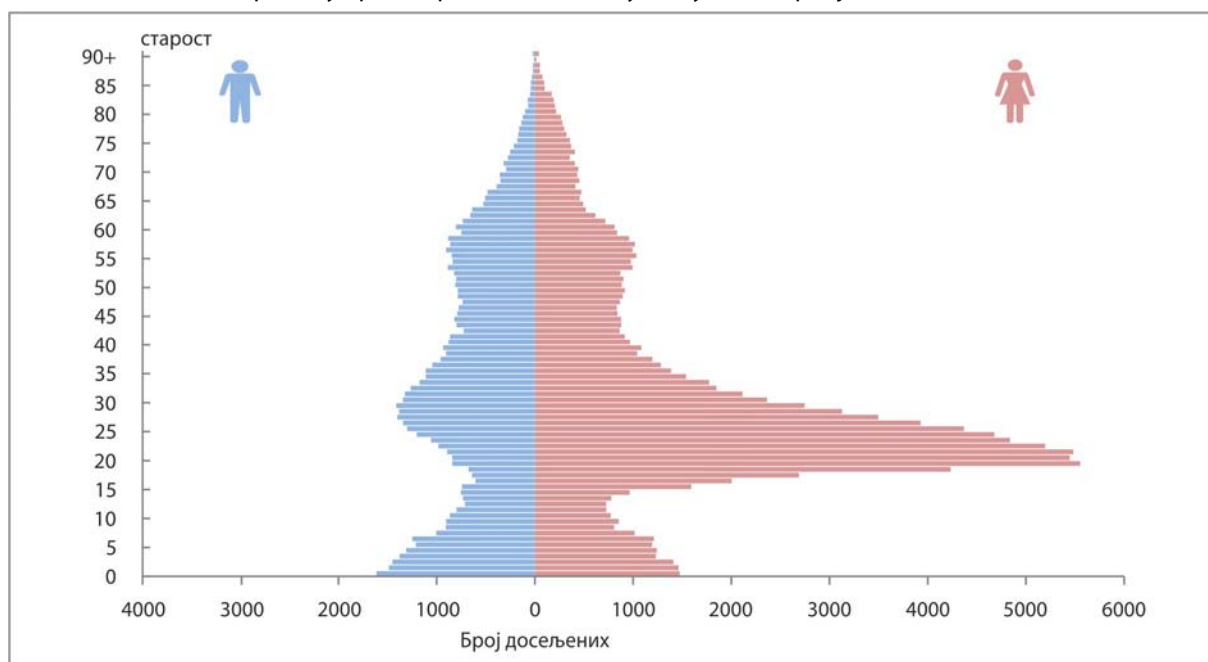
Селективност миграната према полу, као што је већ наведено, најочљивија је у старосним групама које су миграционо најактивније. Од укупног броја миграната мушког пола који су променили место становања после 2002, свега 40,5% (72,7 хиљада) било је у старости 15–34 године у време досељења, док је код миграната женског пола тај удео износио 56,0% (153 хиљаде). Када се посматрају унутрашње миграције у оквиру ове старосне групе, жене више учествују у пресељењима локалног типа (у оквиру исте општине) него мушкарци – 31,8% наспрам 22,9%. С порастом дистанце мигрирања, удео мушкараца старости 15–34 године у укупном броју мушкараца који су учествовали у унутрашњим миграцијама се драстично увећава – 57,3% се доселило из друге области, што је два и по пута већи удео у односу на локална пресељења. Код жена је разлика у уделу између ова два типа миграција значајно мања будући да је проценат оних које су учествовале у међуобласним пресељењима у овој старосној групи износио 46,2%.

Графички приказ старосно-полне структуре миграната у Србији према типу насеља путем старосних пирамида (графикони 5.5-2 и 5.5-3) илустративно указује на регистровану полну неравнотежу у скоријим миграцијама – значајно мању просторну покретљивост мушког становништва (нарочито ка неградским срединама), што је посебно изражено у старости између 15 и 34 године. Код миграција локалног типа најважнији разлог полне неравнотеже чине удадбене миграције, док је на дужим дистанцама у питању изражено гравитирање жена ка обласним и регионалним центрима.

Графикон 5.5-2. Становништво досељено у периоду 2002–2011. у градска насеља према старости у време пресељења и полу, Република Србија, Попис 2011.

Графикон 5.5-3. Становништво досељено у периоду 2002–2011. у остала (неградска) насеља према старости у време пресељења и полу, Република Србија, Попис 2011.

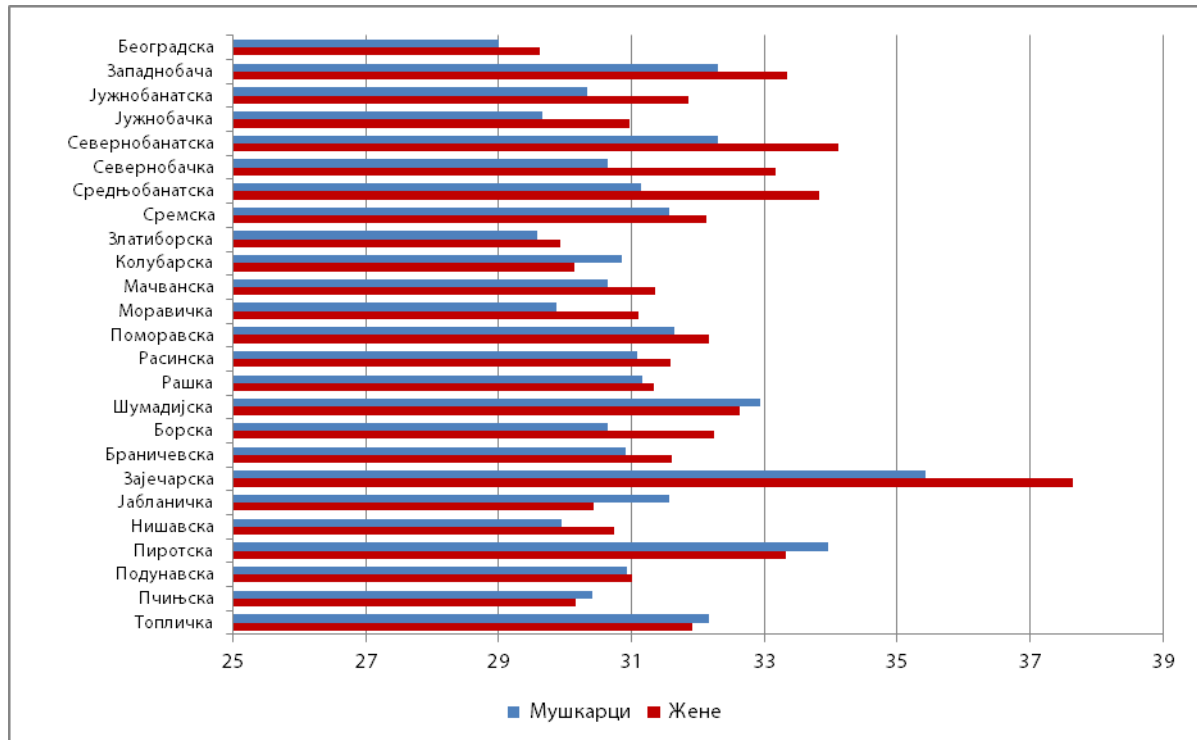

Просечна старост миграната у Србији, који су у Попису 2011. пријавили да им је последње пресељење било после 2002, износила је 30,9 година. Разлике између градских и осталих насеља у просечној старости миграната нису биле нарочито изражене, осим у Београдском региону, где су досељеници у градска насеља у просеку били млађи за четири године. Међутим, када се у анализу укључи и пол, разлике постају израженије у свим регионима сем у Београдском (табела 5.5-3). У односу на мушкарце, жене су у просеку биле старије за око годину дана на нивоу државе када је реч о досељенима у градска насеља, односно млађе за 2,7 година у случају осталих насеља. На нивоу региона, ако изузмемо Војводину, разлика између полова није била велика у градским насељима (0,3–0,6 година), што је очекивано с обзиром на то да је селективност миграната према полу значајно мања у градским центрима (графикони 5.5-2 и 5.5-3) сходно диверзитету њихових функција. Одступање у случају Региона Војводине, како је већ истакнуто, углавном је резултат специфичне структуре насеља у односу на остатак земље, али и непостојања адекватније типологије насеља од важеће административне.

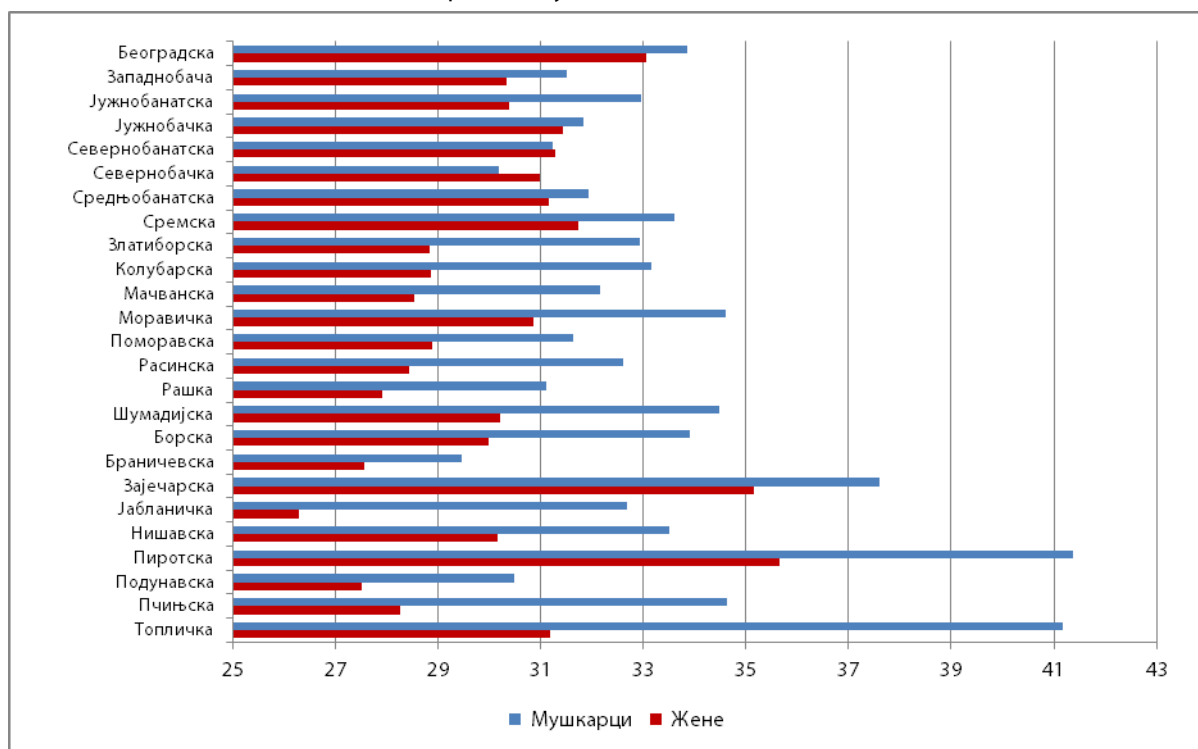
Табела 5.5-3. Просечна старост (у годинама) досељених у време досељења (2002–2011) према полу и типу насеља, по регионима, Попис 2011.

Тип насеља	Република Србија			Београдски регион			Регион Војводине			Регион Шумадије и Западне Србије			Регион Јужне и Источне Србије			Регион Косово и Метохија
	укупно	м	ж	укупно	м	ж	укупно	м	ж	укупно	м	ж	укупно	м	ж	
Укупно	30,9	31,2	30,7	30,4	30,3	30,6	31,4	31,0	31,6	30,6	31,9	29,9	31,3	32,5	30,5	...
Градска	30,6	30,1	31,0	29,4	29,0	29,6	31,2	30,4	31,9	31,2	31,1	31,4	31,6	31,3	31,8	...
Остала	31,3	33,0	30,3	33,4	33,9	33,0	31,6	32,2	31,2	30,1	32,7	28,9	30,9	34,2	29,3	...

С друге стране, разлика између полова у просечној старости миграната веома је изражена код осталих насеља у оба региона статистичке целине Србија – југ. Жене су биле млађе од мушкараца за 3,8 година у Региону Шумадије и Западне Србије односно за 4,9 година у Региону Јужне и Источне Србије, што, пре свега, потврђује доминацију жена у миграцијама на краће дистанце. Ове разлике су нарочито изражене у областима Региона Јужне и Источне Србије, попут Топличке, Пиротске и Зајечарске (графикони 5.5-4 и 5.5-5), чије становништво спада у најстарије у земљи. Стога не чуди да је просечна старост досељених после 2002. у осталим насељима Топличке области била за 10 година виша код мушкараца него код жена имајући у виду доминацију жена у локалним миграцијама.

Графикон 5.5-4. Просечна старост (у годинама) досељених у време досељења (2002–2011) у градска насеља према полу, по областима, Попис 2011.

Графикон 5.5-5. Просечна старост (у годинама) досељених у време досељења (2002–2011) у остала насеља према полу, по областима, Попис 2011.

5.5.2. Етничка структура досељених

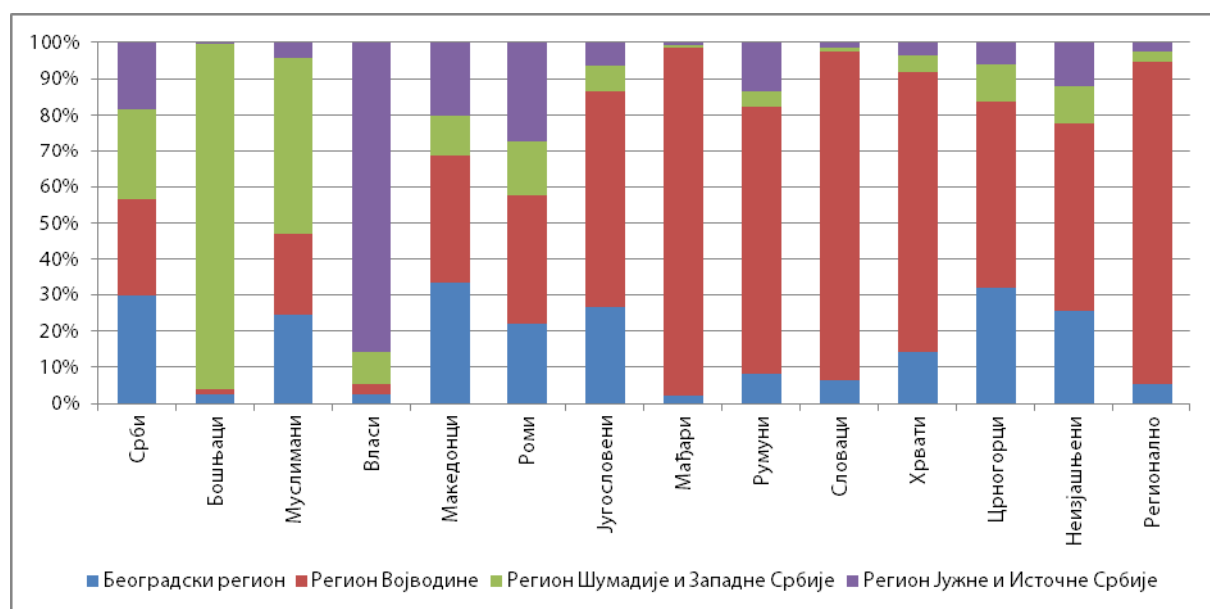
Мигрантско становништво Србије већ традиционално карактерише значајна хетерогеност у погледу националне структуре, што је забележено и код становништва досељеног после 2002. године (табела 5.5-4). То се односи како на интензитет просторне покретљивости, тако и на тип миграција (унутрашње/спољне), тип места досељења и старост миграната. Разлике су значајно условљене разноликом националном структуром укупног становништва Републике Србије, његовим карактеристикама и регионалном припадношћу, нарочито на подручју Војводине. Такође, на миграциона кретања битно утиче политичка и социоекономска ситуација у друштву у време евидентираних пресељења. Регионалне разлике у заступљености мигрантске популације према националној припадности директно су условљене географским размештајем укупног становништва према националној припадности. У том смислу, не изненађује што је мигрантско становништво српске националности релативно равномерно распоређено по регионима у поређењу са мигрантима готово свих других националности (изузев Рома и Македонаца), које карактерише изразита заступљеност у једном од региона (графикон 5.5-6).

Табела 5.5-4. Структура досељених у периоду 2002–2011. према националности и пореклу, Република Србија, Попис 2011.

	Срби	Мађари	Роми	Бошњаци	Црногорци	Нису се изјаснили
Укупно	373 183	13 948	13 001	6 083	3 120	13 227
Структура у %						
Из другог насеља исте општине	24,2	35,2	16,8	41,7	10,0	25,4
Из друге општине	19,4	23,8	20,4	17,8	14,2	52,4
Из друге области	43,3	34,3	46,4	20,0	32,6	10,3
Из иностранства	13,1	6,7	16,4	20,5	43,2	11,9

Напомена: У табели је представљено пет најзаступљенијих националности, као и они који се нису изјаснили.

Према Попису 2011, удео Срба у контингенту лица чије је последње пресељење било после 2002. године (83%) идентичан је њиховом уделу у укупном становништву Републике Србије. Доминирају унутрашње миграције (87%), од којих су међубласне далеко најзаступљеније (табела 5.5-4). Од досељених Срба из иностранства, 57% се доселило из Босне и Херцеговине и Црне Горе (40% свих досељених из иностранства), а 30% из земаља ван граница бивше СФРЈ. Просечна старост Срба који су променили место становања после 2002. износила је 35,1 годину у време Пописа 2011,³⁶ што је било за 7,5 година ниже од просечне старости укупне популације Срба у земљи, али и незнатно више од одговарајућег просека за укупан број досељених после 2002. (34,8 година).

Графикон 5.5-6. Становништво досељено у периоду 2002–2011. према националности, по регионима, Попис 2011.

³⁶ У овом одељку, просечна старост миграната досељених у периоду 2002–2011. односи се на старост у критичном моменту пописа (30. септембар 2011. у 24,00).

Најбројнији мигранти других националности су Мађари и Роми са по 3% од укупног контингента досељених после 2002, а следе Бошњаци, Црногорци и Хрвати.³⁷ Мађари су углавном учествовали у унутрашњим миграцијама, у оквиру исте општине или између општина исте области, тако да их је свега 3% у моменту пописа живело ван територије Војводине. Из иностранства се после 2002. доселио тек сваки 15 мигрант мађарске националности. Просечна старост мађарских миграната у време Пописа 2011. износила је 37,1 годину, што је било за скоро осам година ниже од просечне старости укупне мађарске популације у Србији.

Од 13 хиљада миграната ромске националности код којих је последња промена места становања забележена после 2002, нешто више од две хиљаде су имигранти, углавном из држава које нису биле део СФРЈ. Један од разлога релативно високог удела имиграната је присилан повратак Рома из земаља Западне Европе у којима су нелегално боравили, као и организовани повратак кроз програм реадмисије. Сваки трећи мигрант ромске националности је пописан у Војводини, а тек сваки седми у Региону Шумадије и Западне Србије. Притом, разлика у просечној старости између мигрантске (24,2 године) и укупне ромске популације у Србији износила је свега четири године у време Пописа 2011, што је скоро упола мање у поређењу са одговарајућом разликом код становништва српске односно мађарске националности. Узрок томе делимично може бити у присилном повратку и реадмисији из земаља Западне Европе, јер су се из иностранства враћале целе породице (родитељи с децом).

Бошњаци заједно с Муслиманима представљају по бројности четврту националну групу, са око 7,5 хиљада миграната, у контингенту становништва које је променило место становања после 2002. године. Иако је нешто више од три четвртине миграната код обе етничке скупине учествовало у унутрашњим пресељењима, између њих су запажене одређене разлике у погледу дистанце пресељења, географског размештаја и просечне старости. Бошњаци су се у већој мери пресељавали у оквиру исте општине, док Муслимани имају нешто веће учешће досељених из Босне и Херцеговине. Скоро сва досељења Бошњака (96%) евидентирана су у Региону Шумадије и Западне Србије, док је готово половина Муслимана миграната пописана у Београдском региону и Региону Војводине. Мигранти који су се изјаснили као Муслимани били су у време Пописа 2011. у просеку скоро три године старији од миграната бошњачке националности (32,7 односно 29,9 година).

5.5.3. Структура досељених према образовању и економској активности

Подаци о структури досељеног становништва према образовању и економској активности први пут су обрађени у Попису 2011. Њихова анализа представља важан показатељ не само у потпунијем сагледавању основних демографских процеса већ и у предвиђању и сврсисходнијем планирању економског и регионалног развоја Србије.

---

³⁷ Мигранти албанске националности нису укључени у анализу, јер их је, услед бојкота пописа у општинама Бујановац и Прешево, регистровано нешто мање од хиљаду у Републици Србији у анализираном периоду. Притом се тај број углавном односи на становништво које живи изван Региона Јужне и Источне Србије.

Анализа у овом одељку се односи на досељене после 2002. старе 15 и више година у време Пописа 2011.

Разлике у образовној структури између становништва које се пресељавало унутар Србије и имиграната су мале (табела 5.5-5). Код унутрашњих миграција, процентно учешће група најнижег и највишег образовног нивоа незнатно је ниже, док је удео лица са основном и средњом школом нешто виши. Најнижу школску спрему очекивано имају локални мигранти, док се са повећањем миграционе дистанце побољшава и образовна структура, нарочито у категорији најобразованијих. Тако је код локалних миграната удео лица са завршеном вишом школом или факултетом 11,3%, а у групи међуобласних миграната 26,2%.

Табела 5.5-5. Образовна структура досељених (старости 15 и више година) у периоду 2002–2011. према типу миграција (унутрашње/спољне), Република Србија, Попис 2011.

Образовни ниво миграната	Укупно	Досељено из Републике Србије (%)	Досељено из других земаља (%)
Укупно	390 727	85,0	14,9
Без школе	9 070	86,3	13,6
Непотпуна основна школа	21 824	84,1	15,8
Основна школа	68 230	86,7	13,2
Средња школа	208 876	86,6	13,4
Виша школа	24 079	87,1	12,8
Висока школа	55 958	82,9	17,1
Непознато	2 690	62,0	37,4

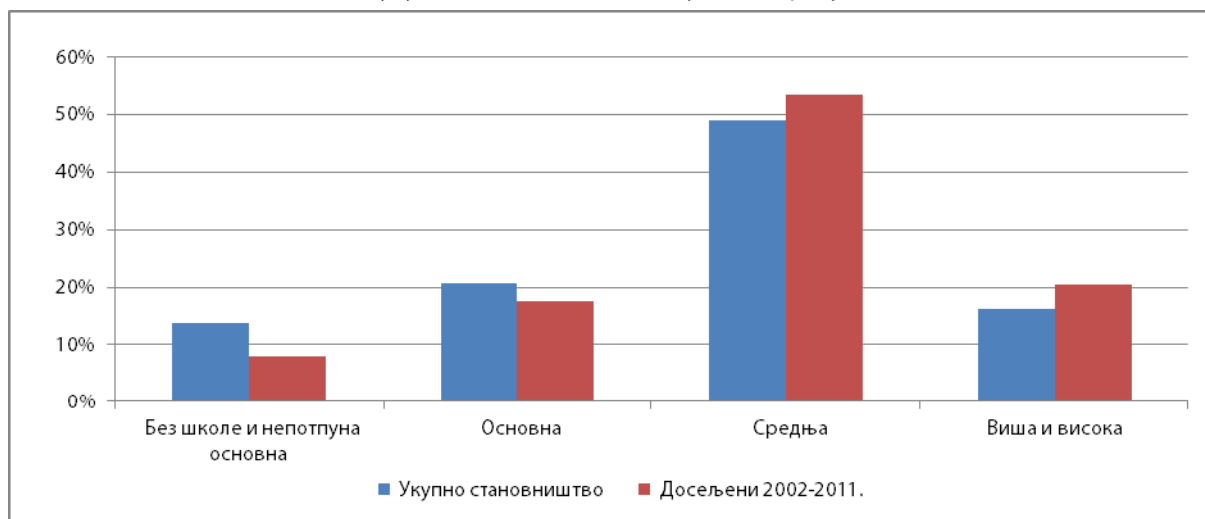
Напомена: Разлику до 100% представља непознато место (држава) досељења.

Међу имигрантима из држава које нису биле део СФРЈ, удео лица са завршеном средњом школом нешто је нижи од удела лица са највишим односно најнижим образовањем. Супротно је код досељених из бивших република СФРЈ, где доминирају лица средњошколског нивоа (21 хиљада). Највећи део лица овог образовног нивоа доселио се из Босне и Херцеговине односно Црне Горе (17 хиљада), што чини 60,8% свих досељених из иностранства са средњом стручном спремом. Из ове две државе потиче и највећи део најобразованијих имиграната (50,1%).

Од укупног броја миграната старости 15 и више година у време спровођења Пописа 2011, средњу стручну спрему имало је 53,5%, више или високо образовање 20,5%, основну школу 17,5%, док је без школске спреме или са непотпуним основним образовањем било 7,9% (табела 5.5-6). У односу на укупно становништво Републике Србије, образовна структура миграната је нешто повољнија. Видно је мање учешће миграната без школске спреме односно са елементарним образовањем, док је удео оних са завршеном средњом школом односно факултетом или вишом школом нешто већи (графикон 5.5-7).

Графикон 5.5-7. Образовна структура становништва старости 15 и више год. – досељени у периоду 2002–2011. и укупно становништво, Република Србија, Попис 2011.

Међурегионалне разлике у образовној структури миграната старих 15 и више година у време спровођења Пописа 2011. су веома наглашене. Београдски регион очекивано одликује најповољнија структура досељених после 2002. Удео миграната са вишим или високим образовањем у овом региону је скоро дупло већи него у Региону Шумадије и Западне Србије (табела 5.5-6). Такође, у односу на остале регионе, у Београдском је пописано најмање миграната који имају елементарно образовање или су без школе (17,6 хиљада или 17,8%) односно највише миграната са вишом или високом школском спремом (30,4 хиљаде или чак 38,1%). Регион Јужне и Источне Србије одликује најнеповољнија образовна структура миграната, будући да сваки трећи мигрант нема ни средњу стручну спрему, што је дупло већи удео него у случају Београдског региона.

Табела 5.5-6. Образовна структура досељених (старости 15 и више год.) у периоду 2002–2011, по регионима, Попис 2011.

Регион	Укупно	Без школе	Непотпуна основна	Основна школа	Средња школа	Виша и висока школа	Непознато
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	390 727	9 070	21 824	68 230	208 876	80 037	2 690
	Удео (%)	2,3	5,6	17,5	53,5	20,5	0,7
Београдски регион	109 651	1 408	3 046	13 162	60 365	30 463	1 207
	Удео (%)	1,3	2,8	12,0	55,1	27,8	1,1
Регион Војводине	120 737	2 724	8 002	21 284	63 709	24 347	671
	Удео (%)	2,3	6,6	17,6	52,8	20,2	0,6
Регион Шумадије и Западне Србије	92 550	2 487	5 233	19 608	50 355	14 402	465
	Удео (%)	2,7	5,7	21,2	54,4	15,6	0,5
Регион Јужне и Источне Србије	67 789	2 451	5 543	14 176	34 447	10 825	347
	Удео (%)	3,6	8,2	20,9	50,8	16,0	0,5
Регион Косово и Метохија	...	...	...	...	...	...	...

Нешто мање од половине миграната чије је последње пресељење регистровано након 2002. године (215 хиљада) било је економски активно у време Пописа 2011. (табела 5.5-7). Три четвртине активних миграната (161 хиљада) било је запослено, а готово две петине незапослених миграната (21 хиљада) никада пре није радило. Девет од десет запослених миграната (89,6%) јесу они који су се пресељавали унутар земље. Половина их припада досељенима из исте области, од чега је 40 хиљада локалних миграната, а 32 хиљаде досељених из друге општине исте области.

Свега 23 хиљаде економски активних миграната (10,8%) досељено је из иностранства (табела 5.5-7). Више од половине тог броја чине досељени из Босне и Херцеговине (8 хиљада) односно Црне Горе (4,7 хиљада), док се из држава које нису биле део СФРЈ доселило нешто мање од трећине. Удео запослених у укупном броју активних досељеника из иностранства (72,1%) нешто је нижи од одговарајућег удела за лица која су учествовала у унутрашњим пресељавањима (75,2%).

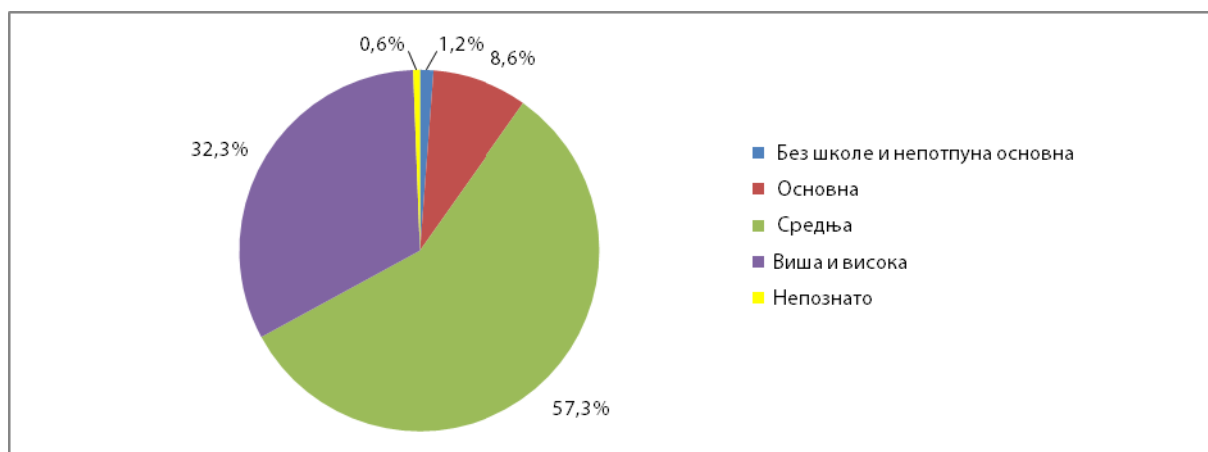
Табела 5.5-7. Становништво досељено у периоду 2002–2011. према активности и типу миграција (унутрашње/спољне), Република Србија, Попис 2011.

Активност миграната	Укупно	Досељено из Републике Србије (%)	Досељено из других земаља (%)
Укупно	453 240	85,0	14,9
Активно становништво	215 596	89,1	10,8
Запослени	161 294	89,6	10,4
Незапослени	54 302	87,8	12,2
Некад радили	33 211	87,2	12,7
Траже први посао	21 091	88,7	11,3
Неактивно становништво	237 644	81,3	18,6
Деца млађа од 15 година	62 513	80,3	19,6
Пензионери	55 349	80,0	20,0
Лица са приходима од имовине	1 072	70,7	29,1
Ученици/студенти	36 149	76,8	23,2
Лица која обављају само кућне послове	57 044	86,9	13,0
Остало	25 517	81,0	18,9

Напомена: Разлику до 100% представља непознато место (држава) досељења.

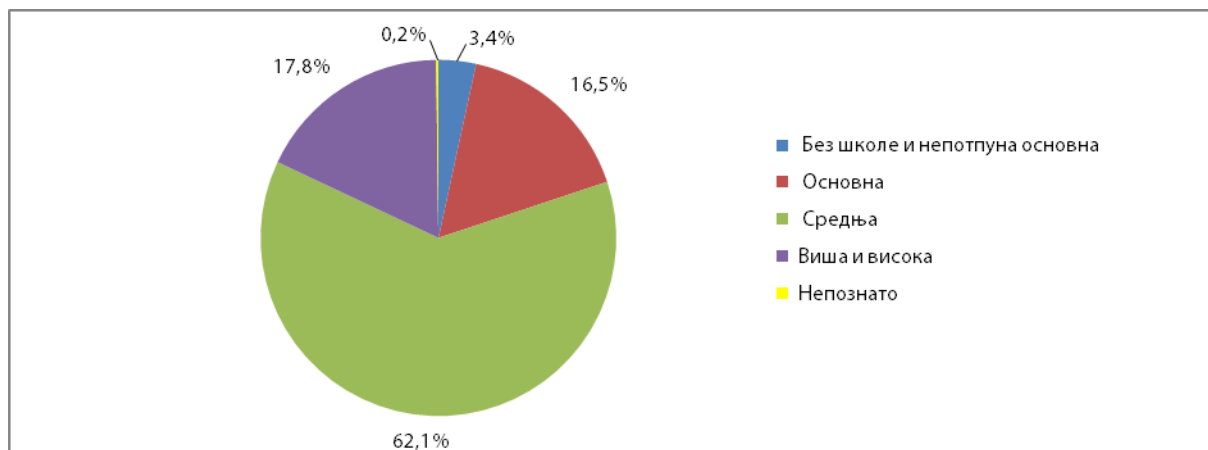
Највећи број економски активних миграната (126 хиљада или 58,4%) у Републици Србији има завршену средњу школу. Од тог броја, око 34 хиљаде лица (сваки четврти) јесте незапослено (графикони 5.5-8 и 5.5-9). С друге стране, од 62 хиљаде економски активних миграната са завршеном вишом школом или факултетом, мање од 10 хиљада (сваки шести) јесте незапослено.

Графикон 5.5-8. Запослени мигранти (досељени 2002–2011) према образовању, Република Србија, Попис 2011.

У категорији економски неактивних миграната чије је последње пресељење регистровано након 2002. године, приближно сличан удео (по једна четвртина) односи се на децу млађу од 15 година, пензионере и лица која обављају само кућне послове. Од укупног броја пензионера миграната, 20,0% (11 хиљада) досељени су из иностранства. Од тога, пет хиљада је досељено из Босне и Херцеговине и Хрватске, а 4,5 хиљаде из држава које нису биле део СФРЈ. Од укупног броја миграната у категорији ученика и студената, 23,2% (8,3 хиљаде) доселило се из иностранства, од чега највише (6 хиљада) из Босне и Херцеговине и Црне Горе. Од укупног броја миграната у групи деце млађе од 15 година, трећина (3,9 хиљада) потиче из Босне и Херцеговине и Црне Горе, а чак 62,1% (7,6 хиљада) досељено је из држава које нису биле део СФРЈ.

Графикон 5.5-9. Незапослени мигранти (досељени 2002–2011) према образовању, Република Србија, Попис 2011.

5.5.4. Структура досељених према држављанству

Мигранти чије је последње пресељење регистровано након 2002. углавном поседују држављанство Републике Србије (88,0%), док их свега 8,5% има двојно држављанство, тј. држављанство Републике Србије и неке друге земље. Тек сваки тридесети досељени је страни држављанин (табела 5.5-8). Регионално посматрано, највећи број миграната са двојним држављанством (77,5%), као и оних са пасошем неке друге државе (72,5%), пописан је у Београдском региону и Региону Војводине.

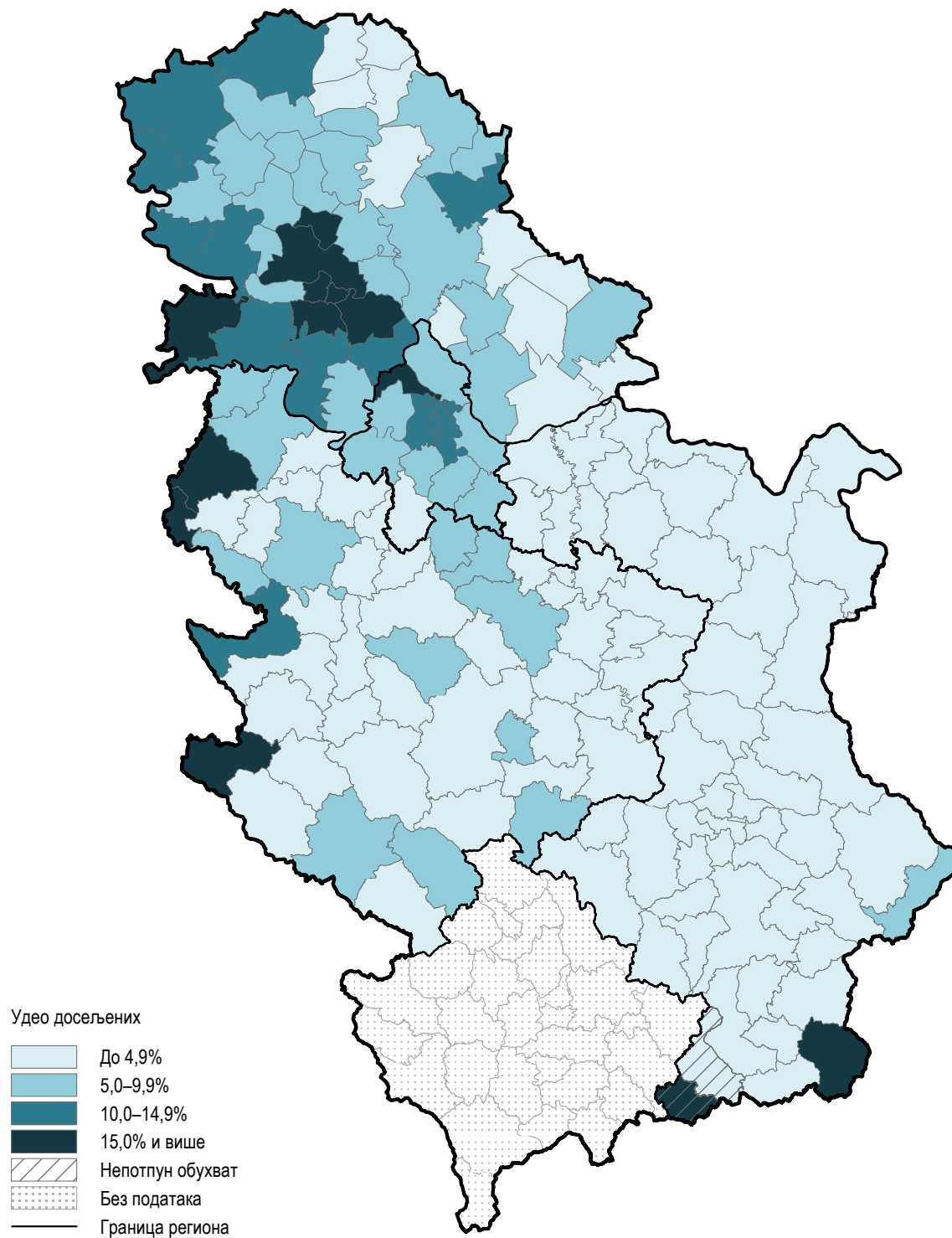
Мигранти са двојним држављанством поред Града Београда (13,9 хиљада), највише су концентрисани у Јужнобачкој (8,9 хиљада), Сремској (2,8 хиљада) и Мачванској области (2 хиљаде), односно подручјима са највећим уделом избеглих из Босне и Херцеговине односно Хрватске током 1990-их (карта 5.5-2). Иако их нема пуно, двојни држављани имају релативно високо учешће у укупно досељеном становништву појединих пограничних општина, као што су Босилеград, Прешево, Мали Зворник и Прибој.

Табела 5.5-8. Структура досељених у периоду 2002–2011. према држављанству, по регионима, Попис 2011.

Регион	Укупно	Држављанство			
		Републике Србије	Републике Србије и неке друге државе	Неке друге државе	Без држављанства
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	453 240	398 867	38 561	15 223	589
	Удео (%)	88,0	8,5	3,4	0,1
Београдски регион	125 508	105 436	13 900	5 977	195
	Удео (%)	84,0	11,1	4,8	0,1
Регион Војводине	141 414	120 082	16 003	5 072	257
	Удео (%)	84,9	11,3	3,6	0,2
Регион Шумадије и Западне Србије	107 488	98 415	6 348	2 637	88
	Удео (%)	91,6	5,9	2,4	0,1
Регион Јужне и Источне Србије	78 830	74 934	2 310	1 537	49
	Удео (%)	95,1	2,9	1,9	0,1
Регион Косово и Метохија	...	...	...	...	...

Од укупно 67,6 хиљада досељених из иностранства, 29,6 хиљада има српско држављанство. Од тог броја, 55,8% је досељено из држава насталих распадом СФРЈ, а 28,2% из четири најпопуларније традиционалне (Немачка, Аустрија, Француска, Швајцарска) и једне новије земље дестинације (Италија) наших држављана на раду у иностранству (Предојевић-Деспич, Пенев, 2012). И у контингенту српских држављана досељених из иностранства који поседују још један пасош (24,2 хиљаде), највећи део пореклом је из држава насталих распадом СФРЈ (16,8 хиљада).

Карта 5.5-2. Удео мигрантског становништва с двојним држављанством (Републике Србије и неке друге земље) у укупном броју досељених у периоду 2002–2011, по општинама/градовима, Попис 2011.

Литература

- КИРС (2014). *Табеларни преглед избеглица, ратом угрожених лица и интерно расељених лица са КиМ по општинама у Србији према пописима избеглица у Србији 1996. и 2001. године, према регистрацији избеглица 2004/5. године и регистрацији ИРЛ са КиМ 2000. године*. Београд: Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије (КИРС). URL: <http://www.kirs.gov.rs/docs/statistika/izbirl2014.pdf> (15.04.2014).
- Предојевић-Деспић, Јелена; Пенев, Горан (2012). „Ко су и где иду – карактеристике и размештај грађана Србије у иностранству по земљама пријема и значај мигрантских мрежа“. *Национални интерес – часопис за национална и државна питања*, бр. 3, стр. 355–388.
- Републички завод за статистику (2005). *Мигранти, подаци по општинама*. Попис становништва, домаћинства и станова 2002. у Републици Србији, књига 20. Београд: Републички завод за статистику.
- Републички завод за статистику (2013). *Резултати контроле обухвата*. Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, књига 28. Београд: Републички завод за статистику.
- Стевановић, Радослав (2006). „Мигрантско становништво Србије“. Уредник Горан Пенев. *Становништво и домаћинства Србије према Попису 2002. године*. Београд: Републички завод за статистику, стр. 71–106.
- Gardos, Eva; Godri, Irena (2014). *Analysis of existing migratory data production systems and major data sources in eight South-East European countries*. Working Papers No. 2, SEEMIG project. Budapest: Hungarian Central Statistical Office, Hungarian Demographic Research Institute. URL: <http://seemig.eu/downloads/outputs/SEEMIGWorkingPapers2.pdf> (07.04.2014).
- ISS (2013). *Dynamic Historical Analysis of Longer Term Migratory, Labour Market and Human Capital Processes in Serbia. Country report developed within the project 'SEEMIG Managing Migration and Its Effects – Transnational Actions Towards Evidence Based Strategies'*. Institute of Social Sciences (ISS). URL: <http://seemig.eu/downloads/outputs/SEEMIGHistoricalAnalysisSerbia.pdf> (07.04.2014).
- Kraler, Albert; Reichel, David (2010). *Statistics on Migration, Integration and Discrimination in Europe*. Prominstat Final Report. European Commission. URL: http://research.icmpd.org/fileadmin/Research-Website/Project_material/PROMINSTAT_File_Exchange/PROMINSTAT_FINAL_REPORT.pdf

Kupiszewski, Marek; Kupiszewska, Dorota; Nikitović, Vladimir (2012). *Impact of demographic and migration flows on Serbia*. Belgrade: International Organization for Migration - Mission to Serbia.

Nikitović, Vladimir (2013). „Migraciona tranzicija u Srbiji: Demografska perspektiva“. *Sociologija*, God. 55, br. 2, str. 187-208.

Nikitović, Vladimir; Lukić, Vesna (2010). "Could Refugees Have a Significant Impact on the Future Demographic Change of Serbia?". *International Migration*, Vol. 48(1), pp. 106-128.

Rogers, Andrei (1990). "Requiem for the net migrant". *Geographical Analysis*, Vol. 22(4), pp. 283–300.

Singleton, Ann (2009). "Building a statistical framework for the collection, compilation and dissemination of international migration statistics in the ESCWA countries". Working paper on key terms, definitions and concepts. Regional Workshop on International Migration Statistics, Cairo. URL:
<https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fcss.escwa.org.lb%2FSD%2F1017%2FNeed4CommonConcept.doc> (15.05.2014).

UN (2011). *Statistics on International Migration. A Practical Guide for Countries of Eastern Europe and Central Asia*. Geneva: United Nations, Economic Commission for Europe, UNFPA. URL:
http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/International_Migration_Practical_Guide_ENG.pdf (14.05.2014).